

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADÓW Z BIBLISTYKI

15

Ks. Andrzej Piwowar

JĘZYK GRECKI NOWEGO TESTAMENTU

TOM I

gramatyka – indeksy

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADÓW Z BIBLISTYKI

15

Recenzenci

prof. dr hab. Michał Wojciechowski, UWM
dr hab. Ewa Osek, prof. KUL

Opracowanie redakcyjne
Emilia Melon

Opracowanie komputerowe
Jakub Kośniewski

Projekt okładki i stron tytułowych
Agnieszka Gawryszuk

**Ministerstwo
Edukacji i Nauki**

Wydanie tomu I i II finansowane w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki
pod nazwą „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” w latach 2019–2022,
nr projektu 028/RID/2018/19, kwota finansowania 11 742 500 zł

© Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2022

Tom I: ISBN 978-83-8288-056-4
Całość: ISBN 978-83-8288-058-8

Wydawnictwo KUL, ul. Konstantynów 1H, 20-708 Lublin, tel. 81 740 93 40,
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Druk i oprawa:
volumina.pl Sp. z o.o.
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812 09 08, e-mail: druk@volumina.pl

„Dlatego też nie wolno nam szczędzić trudów w poznawaniu słowa Bożego. Jeżeli opłaca się nauczyć języka włoskiego, aby przeczytać Dantego w oryginale, to o ile bardziej oczywiste winno być dla nas nauczenie się czytania Pisma także w oryginalnych językach. Wszelka staranność studiów historycznych jest oczywistą częścią naszej ekspedycji w słowo Boże”.

J. Ratzinger, *Głosiciele słowa i słudzy waszej radości* (Opera Omnia XII; Lublin: Wydawnictwo KUL 2012), 416

„Można teraz zostać doktorem teologii bez umiejętności czytania Biblii po grecku (już nie wspomnę po hebrajsku) czy też bez umiejętności czytania tekstów średniowiecznych, by wymienić jedynie przykładowe aspekty sytuacji”.

J. Ratzinger, *Głosiciele słowa i słudzy waszej radości* (Opera Omnia XII; Lublin: Wydawnictwo KUL 2012), 426

Wstęp

Podręcznik do nauki języka greckiego Nowego Testamentu, który oddajemy do rąk Czytelników, jest nową – poprawioną, mamy nadzieję, że lepszą, wersją *Greki Nowego Testamentu. Gramatyki*¹. Jeśli chodzi o materiał gramatyczny, to oba opracowania, obecne i wcześniejsze, zawierają tę samą treść, tzn. stanowią całkowite i pełne opracowanie morfologii języka greckiego Nowego Testamentu. Inny natomiast jest układ materiału w obu publikacjach. *Greka Nowego Testamentu* zaczynała się prezentacją podstawowego w każdym języku czasownika, jakim jest ‘być’ – εἶμι. W języku greckim jest to czasownik II koniugacji, dopiero po zapoznaniu się z formami tego fundamentalnego słowa, uczący się greki poznawał formy czasowników I koniugacji, po których powracał w nauce do pozostałych czasowników II koniugacji. Niniejszy podręcznik rozpoczyna się od poznania form I koniugacji z równoczesną nauką odpowiednich form czasownika ‘być’. Jest to konieczne, ponieważ formy czasownika εἶμι pojawiają się w odmianach form czasowników I koniugacji. Stąd autor stanął przed dylematem: czy czasownik ‘być’ omówić równocześnie z formami czasowników I koniugacji i przez to nie zachować rygorystycznie podziału na I i II koniugację, czy też zachować podział na poszczególne koniugacje i podać uczącemu się formy czasownika εἶμι, których jeszcze nie poznał. Autor opowiedział się za pierwszą możliwością, uważając, na podstawie własnego doświadczenia dydaktycznego, że dla osoby uczącej się morfologii greckiej będzie to lepsze rozwiązanie.

Język grecki Nowego Testamentu, przekazując wiadomości dotyczące morfologii greki biblijnej, zawiera również inne elementy – podstawowe wiadomości dotyczące składni języka greckiego. Obejmują one użycie syntaktyczne poszczególnych przypadków gramatycznych i czasów oraz najważniejszych konstrukcji składniowych, takich jak *accusativus cum infinitivo*, *genetivus absolutus* czy konstrukcja peryfrastyczna. Znajomość tych zjawisk syntaktycznych jest bowiem niezbędna do prawidłowego tłumaczenia tekstów greckich znajdujących się w oryginale Nowego Testamentu.

---

¹ A. PIWOWAR, *Greka Nowego Testamentu. Gramatyka* (Biblioteka „Verbum Vitae” 1; Kielce: Biblioteka „Verbum Vitae” 2010).

Podręcznik, który oddajemy w ręce pragnących nauczyć się greki biblijnej, podzielony jest na dwa tomy. Tom I obejmuje 60 jednostek dydaktycznych, z których każda składa się z części teoretycznej, słownika i ćwiczeń. Ćwiczenia zawarte w poszczególnych lekcjach zostały opracowane całkowicie od nowa. Podzielone są na dwa poziomy: podstawowy i rozszerzony. Ćwiczenia poziomu podstawowego obejmują zdania do przetłumaczenia oraz formy czasownikowe oraz rzeczownikowe i przymiotnikowe do rozpoznania. Ćwiczenia poziomu rozszerzonego również zawierają zdania do przetłumaczenia, formy czasownikowe oraz rzeczownikowe i przymiotnikowe do rozpoznania, a dodatkowo formy czasownikowe do utworzenia. Ćwiczenia poziomu rozszerzonego zostały ułożone w taki sposób, aby przygotować ewentualnych kandydatów do zdania egzaminu wstępnego z gramatyki języka greckiego w Instytucie Biblijnym w Rzymie – *Biblicum*. Oba poziomy ćwiczeń różnicuje również fakt, że w tomie II podane są tłumaczenia i wyjaśnienia form zawartych w ćwiczeniach poziomu podstawowego każdej lekcji, ale nie ma w nim klucza do ćwiczeń poziomu rozszerzonego. Tłumaczenia zdań greckich z poziomu podstawowego opatrzone są komentarzem, który wyjaśnia wybrane zagadnienia gramatyczne i składniowe mogące sprawić uczącemu się trudności we właściwym tłumaczeniu tekstu greckiego na język polski. Nie wszystkie zdania posiadają owe komentarze, ale jedynie te, które autor uznał za mogące sprawić trudność. Ich wybór jest subiektywny i oparty na doświadczeniu dydaktycznym autora podręcznika. Obecność tłumaczeń i klucza do ćwiczeń zawartych na poziomie podstawowym sprawia, że *Język grecki Nowego Testamentu* można uznać za samouczek do greki biblijnej, ponieważ dzięki kluczowi każdy uczący się będzie mógł sprawdzić poprawność zarówno tłumaczenia zdań, jak i określenia form słów greckich do rozpoznania. Poziom rozszerzony natomiast może posłużyć dla studiujących język grecki w ramach studiów biblijnych, jako ćwiczenia przeznaczone dla uczących się pod kierunkiem lektorów języka greckiego. Dzięki podziałowi ćwiczeń na dwa wskazane poziomy, niniejszy podręcznik może spełniać funkcję zarówno samouczka, jak i podręcznika akademickiego. Jest to *novum* prezentowanego opracowania wśród wszystkich podręczników do greki, które ukazały się w Polsce, a nawet za granicą.

Tom I *Języka greckiego Nowego Testamentu* zawiera ponadto wykaz skrótów, indeks rzeczowy (ułatwi on z pewnością odnajdowanie poszczególnych zagadnień gramatycznych i wzorów odmian), indeks tekstów Nowego Testamentu, do których znajdują się odniesienia w podręczniku, oraz bibliografię.

Tom II podręcznika zawiera oprócz wskazanych powyżej kluczy do ćwiczeń poziomu podstawowego pięćdziesięciu ośmiu lekcji (dwie pierwsze lekcje nie zawierają ćwiczeń, do których konieczne byłyby klucze), paradygmaty,

które podzielone są na trzy części (1. Odmiana rzeczowników; 2. Odmiana przymiotników i imiesłów; 3. Odmiana czasowników) oraz dwa aneksy (1. Użycie przestrzenne przyimków oraz 2. Wykaz czasowników nieregularnych). W tomie II znajduje się również słownik zawierający ułożone w kolejności alfabetycznej wszystkie słowa z poszczególnych lekcji tomu I, aby pomóc uczącemu się w dotarciu do znaczenia konkretnego słowa. Mamy nadzieję, że podręcznik do nauki greki biblijnej Nowego Testamentu przekazany w ręce osób, które pragną poznać oryginalny tekst ksiąg świętych, pomoże im w osiągnięciu tego celu i ułatwi studium tego ważnego dla biblistyki i teologii języka, za pomocą którego Bóg poprzez natchnionych hagiografów zwrócił się do ludzi i nieustannie zwraca się do każdego z nas

Autor

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Wykaz skrótów	11
LEKCJA 1	13
1. Alfabet grecki – 2. Przydech (<i>spiritus</i>) – 3. Akcent – 4. Prawa głosowe – 5. Η κοινή διάλεκτος – Ćwiczenia	
LEKCJA 2	29
1. Dwie grupy czasowników w języku greckim – 2. Wprowadzenie do fleksji czasownika (koniugacje) – 3. Wprowadzenie do fleksji rzeczow- nika (deklinacje) – 4. Przypadki – 5. Rodzaj gramatyczny – 6. Rodzaj- nik – 7. Deklinacja rodzajnika – 8. Znaki interpunkcyjne – Ćwiczenia	
LEKCJA 3	37
1. Znaczenie i użycie <i>indicativus praesentis</i> – 2. Temat <i>praesentis</i> a temat słowny czasownika – 3. Końcówki osobowe strony czynnej – 4. <i>Indicati- vus praesentis activi</i> czasownika λύω – 5. <i>Indicativus praesentis</i> czasow- nika εἰμί – 6. II deklinacja – rzeczowniki rodzaju męskiego zakończone na -ος – 7. Użycie nominatiwu – 8. Orzeczenie nominalne – 9. Użycie orzeczeniowe (predykatywne) przymiotnika – 10. Użycie przydawkowe (atrybutywne) przymiotnika – 11. Substantywizacja przymiotników – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 4	53
1. <i>Indicativus imperfecti</i> – 2. <i>Indicativus imperfecti activi</i> czasownika λύω – 3. Powiększenie (przedrostek ἐ-) – 4. <i>Indicativus imperfecti</i> czasownika εἰμί – 5. Czasowniki złożone – 6. Odmiana rzeczowników II deklinacji rodzaju nijakiego zakończonych na -ov – 7. Zasada zgodności podmiotu w rodzaju nijakim z orzeczeniem – 8. Zaimek względny określony – 9. <i>Genetivus</i> – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 5	67
1. <i>Indicativus futuri</i> – 2. <i>Indicativus futuri activi</i> czasownika λύω – 3. <i>Indicativus futuri</i> czasownika ειμί – 4. Czasowniki o tematach <i>praesentis</i> zakończonych na -ζ – 5. Rzeczowniki ściągnięte (kontrahowane) II deklinacji – 6. <i>Dativus</i> – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 6	77
1. <i>Imperativus praesentis</i> – 2. <i>Imperativus praesentis activi</i> czasownika λύω – 3. <i>Imperativus praesentis</i> czasownika ειμί – 4. I deklinacja – 5. Odmiana przymiotników – 6. Imiona własne obcego pochodzenia – 7. <i>Accusativus</i> – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 7	89
1. Użycie koniunktywu w grece nowotestamentalnej – 2. <i>Coniunctivus praesentis activi</i> czasownika λύω – 3. <i>Coniunctivus praesentis</i> czasownika ειμί – 4. Zaimki wskazujące – 5. Odmiana rzeczowników I deklinacji rodzaju męskiego – 6. Zaimek osobowy pierwszej osoby – 7. Emfaza i użycie wyraźne zaimka osobowego – 8. <i>Vocativus</i> – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 8	103
1. <i>Optativus</i> – 2. <i>Optativus praesentis activi</i> czasownika λύω – 3. <i>Optativus praesentis</i> czasownika ειμί – 4. Zaimek osobowy drugiej osoby – 5. Przymiotnik i zaimek osobowy αὐτός – 6. Użycie zwrotne i niezwrotne αὐτός – 7. Rzeczowniki ściągnięte (kontrahowane) I deklinacji – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 9	115
1. <i>Infinitivus</i> (bezokolicznik) – 2. <i>Infinitivus praesentis activi</i> czasownika λύω – 3. <i>Infinitivus praesentis</i> czasownika ειμί – 4. <i>Infinitivus futuri</i> – 5. <i>Infinitivus futuri activi</i> czasownika λύω – 6. <i>Infinitivus futuri</i> czasownika ειμί – 7. <i>Accusativus cum infinitivo</i> (ACI) – 8. Tryb warunkowy typu <i>realis</i> (warunek rzeczywisty) – 9. III deklinacja – wiadomości ogólne – 10. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat zakończony jest spółgłoską gardłową – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 10	127
1. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat zakończony jest na -ντ – 2. <i>Participium</i> (imiesłów) – 3. <i>Participium praesentis activi</i> – 4. <i>Participium praesentis activi</i> czasownika λύω – 5. <i>Participium praesentis</i> czasownika ειμί – 6. <i>Participium futuri activi</i> – 7. <i>Participium futuri activi</i> czasownika λύω – 8. <i>Participium futuri</i> czasownika ειμί – 9. Użycie <i>participium</i> – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 11	141
1. <i>Aoristum</i> – 2. <i>Indicativus aoristi activi</i> czasownika λύω – 3. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony spółgłoską wargową – 4. Zaimek pytajny akcentowany τίς – 5. Tryb warunkowy typu <i>irrealis</i> (warunek nierzeczywisty) – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 12	153
1. <i>Imperativus aoristi activi</i> czasownika λύω – 2. Czasowniki, których temat czasu teraźniejszego zakończony jest na -σσ – 3. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony spółgłoską zębową – 4. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony spółgłoską nosową -v – 5. Zaimek nieokreślony τις, τι – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 13	163
1. <i>Coniunctivus aoristi activi</i> czasownika λύω – 2. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony spółgłoską płynną (-λ, -ρ) – 3. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony na -ι/-ει – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 14	173
1. <i>Optativus aoristi activi</i> czasownika λύω – 2. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony na -υ/-ευ – 3. Zaimek względny uogólniający ὅστις – 4. Tryb warunkowy typu <i>eventualis</i> lub <i>probabilitatis</i> (okres prospektywny – <i>realia futuri</i>) – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 15	183
1. <i>Infinitivus aoristi activi</i> czasownika λύω – 2. <i>Participium aoristi activi</i> czasownika λύω – 3. Odmiana rzeczowników III deklinacji rodzaju nijakiego, których temat jest zakończony spółgłoską zębową (-τ) – 4. Tryb warunkowy typu <i>potentialis</i> czyli <i>possibilis</i> – 5. Podsumowanie wiadomości o trybach warunkowych w języku greckim – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 16	193
1. <i>Perfectum</i> – 2. Formowanie <i>perfectum</i> – 3. <i>Indicativus perfecti activi</i> czasownika λύω (<i>perfectum</i> „słabe”) – 4. <i>Indicativus perfecti activi</i> czasownika γράφω (<i>perfectum</i> „mocne”) – 5. Formowanie reduplikacji (zdwojenia) – 6. Zmiany zakończenia tematu spowodowane przez dodanie -k- – 7. Zaimki zwrotne ἐμαυτοῦ, σεαυτοῦ i ἑαυτοῦ – 8. Zaimek wyrażający wzajemność ἀλλήλων – Słowniczek – Ćwiczenia	

- LEKCJA 17** 207
1. *Plusquamperfectum* – 2. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat zakończony jest dyftongiem – 3. Zaimek wskazujący ὅδε – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 18** 217
1. *Infinitivus perfecti activi* czasownika λύω – 2. *Participium perfecti activi* czasownika λύω – 3. *Coniunctivus perfecti activi* czasownika λύω – 4. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony na -εξ – 5. Odmiana rzeczowników III deklinacji, których temat jest zakończony na -ασ i -οσ – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 19** 227
1. Strona medialna – 2. *Indicativus praesentis medii* czasownika λύω – 3. Odmiana przymiotników II kategorii, których temat jest zakończony na -αντ – 4. Liczebniki w języku greckim – 5. Deklinacja liczebnika εἷς – 6. Zaimki i przymiotniki dzierżawcze ἐμός, ἡμέτερος, σός i ὑμέτερος – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 20** 239
1. *Indicativus imperfecti medii* czasownika λύω – 2. *Imperativus praesentis medii* czasownika λύω – 3. Odmiana przymiotników II kategorii o trzech zakończeniach, których temat jest zakończony na -οντ – 4. Odmiana liczebników głównych δύο, τρεῖς i τέσσαρες – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 21** 247
1. *Coniunctivus praesentis medii* czasownika λύω – 2. *Optativus praesentis medii* czasownika λύω – 3. Odmiana przymiotników II kategorii o trzech zakończeniach, których temat jest zakończony na -υ/-ευ – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 22** 255
1. *Participium praesentis medii* czasownika λύω – 2. *Infinitivus praesentis medii* czasownika λύω – 3. Odmiana przymiotnika nieregularnego μέγας, μεγάλη, μέγα – 4. Odmiana przymiotnika πολύς, πολλή, πολύ – Słowniczek – Ćwiczenia
- LEKCJA 23** 263
1. *Indicativus futuri medii* czasownika λύω – 2. *Infinitivus futuri medii* czasownika λύω – 3. *Participium futuri medii* czasownika λύω – 4. Odmiana przymiotników I kategorii o dwóch zakończeniach – 5. *Alfa privativum* – Słowniczek – Ćwiczenia

LEKCJA 24	271
1. <i>Indicativus aoristi medii</i> czasownika λύω – 2. <i>Imperativus aoristi medii</i> czasownika λύω – 3. Odmiana przymiotników II kategorii o dwóch zakończeniach – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 25	281
1. <i>Coniunctivus aoristi medii</i> czasownika λύω – 2. <i>Optativus aoristi medii</i> czasownika λύω – 3. Odmiana rzeczownika μάρτυς – 4. Przymiotniki II kategorii o trzech zakończeniach, których temat jest zakończony na -v – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 26	289
1. <i>Participium aoristi medii</i> czasownika λύω – 2. <i>Infinitivus aoristi medii</i> czasownika λύω – 3. Stopień wyższy przymiotników nieregularnych – 4. Dwie formy porównania przymiotników – 5. Inne użycie stopnia wyższego przymiotnika – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 27	299
1. <i>Indicativus perfecti medii</i> czasownika λύω – 2. <i>Indicativus plusquamperfecti medii</i> czasownika λύω – 3. <i>Participium perfecti medii</i> czasownika λύω – 4. Tworzenie <i>perfectum</i> strony medialnej czasowników, których tematy są zakończone spółgłoskami gardłowymi, wargowymi, zębowymi, nosowymi i płynnymi – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 28	311
1. <i>Imperativus perfecti medii</i> czasownika λύω – 2. <i>Infinitivus perfecti medii</i> czasownika λύω – 3. <i>Coniunctivus</i> i <i>optativus perfecti medii</i> czasownika λύω – 4. Stopień najwyższy przymiotników nieregularnych (<i>gradus superlativus</i>) – 5. Użycie przysłówka μᾶλλον do tworzenia stopnia wyższego przymiotników – 6. Użycie przysłówka ὥστε – zdania wynikowe i skutkowe – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 29	321
1. Strona bierna – 2. <i>Indicativus praesentis passivi</i> czasownika λύω – 3. <i>Indicativus imperfecti passivi</i> czasownika λύω – 4. <i>Imperativus praesentis passivi</i> czasownika λύω – 5. <i>Coniunctivus praesentis passivi</i> czasownika λύω – 6. <i>Optativus praesentis passivi</i> czasownika λύω – 7. <i>Participium praesentis passivi</i> czasownika λύω – 8. <i>Infinitivus praesentis passivi</i> czasownika λύω – 9. Odmiana przymiotników ściągniętych I kategorii – 10. Spójnik zdań czasowych ὅταν – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 30	333
1. Strona bierna aorystu „słabego” i „mocnego” – 2. <i>Indicativus aoristi passivi</i> czasownika λύω – 3. <i>Imperativus aoristi passivi</i> czasownika λύω – 4. Odmiana przymiotników ściągniętych – ciąg dalszy – 5. Użycie genetiwu – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 31	343
1. <i>Coniunctivus aoristi passivi</i> czasownika λύω – 2. <i>Optativus aoristi passivi</i> czasownika λύω – 3. Odmiana rzeczownika χάρις – 4. Użycie datiwu – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 32	351
1. <i>Participium aoristi passivi</i> czasownika λύω – 2. <i>Infinitivus aoristi passivi</i> czasownika λύω – 3. Reguły tworzenia stopnia wyższego i najwyższego przymiotników – stopniowanie tematowe – 4. Odmiana rzeczownika χείρ – 5. Użycie akusatiwu – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 33	361
1. Aoryst strony biernej „mocny” – 2. Formy aorystu strony biernej czasownika γράφω – 3. Odmiana rzeczownika ἀνήρ – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 34	371
1. <i>Indicativus futuri passivi</i> czasownika λύω – 2. <i>Participium futuri passivi</i> czasownika λύω – 3. <i>Infinitivus futuri passivi</i> czasownika λύω – 4. Formy futurum strony biernej czasowników tworzących aoryst „mocny” strony biernej – 5. Użycie koniunktiwu – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 35	383
1. Formy <i>perfectum</i> i <i>plusquamperfectum</i> strony biernej – 2. Użycie urzeczownikowionego bezokolicznika – 3. Formy podstawowe czasownika – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 36	393
1. Formy strony czynnej aorystu asygmaticznego – tematycznego, zwanego też „mocnym” – 2. Formy <i>aoristi activi</i> czasownika βάλλω – 3. Formy podstawowe czasownika βάλλω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 37	403
1. Formy strony medialnej aorystu asygmaticznego („mocnego”) – 2. Czasownik nieregularny ἄγω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 38	411
1. Czasowniki <i>deponentia</i> – 2. <i>Genetivus absolutus</i> – 3. Czasownik nieregularny ἐρχομαι – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 39	419
1. <i>Verba contracta</i> (czasowniki ściągnięte) – 2. Reguły ściągnięcia tematów czasowników zakończonych na -ε – 3. Formy podstawowe czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ε – 4. Formy <i>praesentis activi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ε – 5. Czasownik nieregularny γίνομαι – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 40	429
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ε – 2. Czasowniki dwuzgłoskowe o tematach zakończonych na -ε – 3. Czasowniki nieregularne καλέω i δέω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 41	439
1. <i>Futurum activi i medii</i> czasowników o tematach słownych zakończonych spółgłoskami płynnymi i nosowymi (<i>futurum</i> asygnatyczne) – 2. <i>Aoristum activi i medii</i> czasowników o tematach słownych zakończonych spółgłoską płynną i nosową – 3. Użycie optatiwu – 4. Czasowniki nieregularne στέλλω, κρίνω i ἀγγέλλω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 42	451
1. Reguły ściągnięcia tematów czasowników zakończonych na -α – 2. Formy podstawowe czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -α – 3. Formy <i>praesentis activi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -α – 4. Czasowniki nieregularne ὀράω i ἔχω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 43	461
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -α – 2. Czasowniki nieregularne λέγω i αἶρω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 44	469
1. Reguły ściągnięcia tematów czasowników zakończonych na -ο – 2. Formy podstawowe czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ο – 3. Formy <i>praesentis activi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ο – 4. Czasowniki nieregularne φέρω i ἐγείρω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 45	479
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasowników ściągniętych, których temat jest zakończony na -ο – 2. Konstrukcja peryfrastyczna (opisowa) – 3. Czasowniki nieregularne λαμβάνω i ἀποθνήσκω – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 46	489
1. Aoryst rdzeniowy (atematyczny lub pierwiastkowy) – 2. Formy aorystu strony czynnej czasownika γινώσκω – 3. Formy aorystu strony czynnej czasownika βαίνω – 4. Czasowniki nieregularne γινώσκω i βαίνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 47	499
1. Czasownik οἶδα: formy <i>perfectum</i> – znaczenie czasu teraźniejszego – 2. Formy czasownika οἶδα – 3. Inne czasowniki, które mają formę <i>perfectum</i> i znaczenie czasu teraźniejszego – 4. Czasowniki nieregularne πορεύομαι i πίπτω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 48	509
1. Czasowniki zakończone na -μι – II koniugacja (atematyczna, bezspójkowa) – 2. Formy <i>praesentis activi</i> czasownika δίδωμι – 3. Formy <i>aoristi activi</i> czasownika δίδωμι – 4. Czasowniki nieregularne δίδωμι i ἀποκτείνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 49	523
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasownika δίδωμι – 2. <i>Indicativus aoristi medii</i> czasownika δίδωμι – 3. Czasowniki nieregularne ζάω i ἀνοίγω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 50	533
1. Formy <i>praesentis activi</i> czasownika τίθημι – 2. Formy <i>aoristi activi</i> czasownika τίθημι – 3. Czasowniki nieregularne τίθημι i πίνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 51	545
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasownika τίθημι – 2. Formy <i>aoristi medii</i> czasownika τίθημι – 3. Formy <i>praesentis passivi</i> czasownika κεῖμαι – 4. Czasowniki nieregularne πείθω i σπείρω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 52	559
1. Formy podstawowe czasownika ἵστημι – 2. Formy <i>praesentis activi</i> czasownika ἵστημι – znaczenie przechodnie – 3. Formy <i>aoristi activi</i> czasownika ἵστημι – 4. <i>Indicativus perfecti activi</i> czasownika ἵστημι – 5. Czasownik nieregularny πάσχω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 53	573
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasownika ἵστημι – 2. Czasowniki ἰστάνω i στήκω – 3. Czasowniki nieregularne χαίρω, ἀμαρτάνω i κλαίω – Słowniczek – Ćwiczenia	

LEKCJA 54	583
1. Formy <i>praesentis activi</i> czasownika δείκνυμι – 2. Inne czasowniki, które odmieniają się w <i>praesens</i> jak δείκνυμι – 3. Czasowniki nieregularne δείκνυμι, ἀπόλλυμι, ὀμνύμι, στρέφω i φαίνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 55	593
1. Formy <i>praesentis medii/passivi</i> czasownika δείκνυμι – 2. Czasowniki nieregularne φεύγω, ἴκω i μανθάνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 56	601
1. Formy <i>praesentis activi</i> czasownika ἴημι – 2. Formy <i>aoristi activi</i> czasownika ἴημι – 3. Formy <i>praesentis med./pass.</i> czasownika ἴημι – 4. Formy <i>aoristi medii</i> czasownika ἴημι – 5. Czasowniki nieregularne ἴημι, αἰρέω/αἰρέομαι i λείπω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 57	613
1. Formy czasownika φημί – 2. Formy czasownika εἶμι – 3. Stopień wyższy i najwyższy przysłówków – 4. Czasownik nieregularny πίμπλημι – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 58	623
1. Formy <i>praesentis medii/passivi (deponens)</i> czasownika δύναμαι – 2. Formy nieregularne stopnia wyższego i najwyższego przysłówków – 3. Czasowniki nieregularne μιμνήσκομαι i τρέχω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 59	633
1. Formy <i>praesentis medii/passivi (deponens)</i> czasownika κάθημαι – 2. Czasowniki nieregularne κάθημαι, ἐλέγχω, τρέπω, τίκτω i κερδαίνω – Słowniczek – Ćwiczenia	
LEKCJA 60	643
1. Czasowniki nieregularne χέω, ἐσθίω, εὕρισκω, ξεραίνω, καίω, τυγχάνω i ἐάω – Słowniczek – Ćwiczenia	
Indeks tekstów cytowanych	651
Indeks rzeczowy	655
Bibliografia	669

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADÓW Z BIBLISTYKI
15

Ks. Andrzej Piwowar

JĘZYK GRECKI NOWEGO TESTAMENTU

TOM II

klucz do ćwiczeń – słownik – paradygmaty

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI JANA PAWŁA II

MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADÓW Z BIBLISTYKI

15

Recenzenci

prof. dr hab. Michał Wojciechowski, UWM
dr hab. Ewa Osek, prof. KUL

Opracowanie redakcyjne
Emilia Melon

Opracowanie komputerowe
Jakub Kośniewski

Projekt okładki i stron tytułowych
Agnieszka Gawryszuk

**Ministerstwo
Edukacji i Nauki**

Wydanie tomu I i II finansowane w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki
pod nazwą „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” w latach 2019–2022,
nr projektu 028/RID/2018/19, kwota finansowania 11 742 500 zł

© Copyright by Wydawnictwo KUL, Lublin 2022

Tom II: ISBN 978-83-8288-057-1
Całość: ISBN 978-83-8288-058-8

Wydawnictwo KUL, ul. Konstantynów 1H, 20-708 Lublin, tel. 81 740 93 40,
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl, <http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Druk i oprawa:
volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin, tel. 91 812 09 08, e-mail: druk@volumina.pl

SPIS TREŚCI

Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 3	5
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 4	7
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 5	11
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 6	15
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 7	19
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 8	23
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 9	27
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 10	31
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 11	35
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 12	39
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 13	43
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 14	47
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 15	51
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 16	55
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 17	59
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 18	63
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 19	67
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 20	71
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 21	75
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 22	79

Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 23	83
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 24	87
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 25	91
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 26	95
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 27	99
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 28	103
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 29	107
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 30	111
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 31	115
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 32	119
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 33	123
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 34	127
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 35	131
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 36	135
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 37	137
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 38	141
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 39	145
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 40	149
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 41	153
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 42	157
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 43	161
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 44	165
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 45	169
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 46	173
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 47	177
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 48	181
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 49	185

Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 50	189
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 51	193
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 52	197
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 53	201
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 54	205
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 55	209
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 56	213
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 57	217
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 58	221
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 59	225
Klucz do ćwiczeń podstawowych – lekcja 60	229
Słownik	235
Paradygmaty 1	287
Paradygmaty 2	307
Paradygmaty 3	329
Aneks 1	377
Aneks 2	379